

Podklady pro online výuku: SPK02 Logopedie 2

Datum: 21. listopadu 2020, 8:00

Téma: Mutismus

Text je součástí elektronické publikace *Komunikační a simulační techniky logopedické* (<https://munispace.muni.cz/library/catalog/book/1637>)

Mutismus představuje ztrátu schopnosti řečového projevu na funkčním podkladě, kdy žák mluvit chce, ale nemůže. Mluvní negativismus se od mutismu liší negativistickým postojem vůči navazování komunikace (Hartmann & Lange, 2008, McInnes a kol., 2004). Problematika mutismu spadá mezi několik vědních oborů – logopedie, foniatrie, psychologie a psychiatrie (Lechta, 1990). V literatuře se vyskytuje dělení mutismu na totální a selektivní (Hartmann & Lange, 2008, Lejska, 2003).

Dítě se selektivním mutismem v některých situacích komunikuje bez obtíží, v jiných mlčí. Selhání komunikačních schopností je spojeno s určitou situací nebo osobou. Žák sám nemůže rozhodnout, v jaké situaci bude mluvit a v jaké ne, daná situace to za něj v podstatě rozhodne sama. Pojem totální mutismus označuje velmi složitý stav, při kterém se vyskytuje úplná neschopnost komunikace (Kumpulainen a kol., 1998, Hartmann & Lange, 2008, Sharkey, McNicholas, 2008).

Lechta (1990) doplňuje tzv. surdomutismus, tedy nejen neschopnost mluvit, ale i neschopnost vnímat mluvenou řeč. V psychiatrii jsou rozlišovány i další formy mutismu, které jsou označovány podle doprovodného symptomu různých klinických projevů (Škodová In Škodová & Jedlička a kol., 2003)

Projevy mutismu bezprostředně vyvolává akutní psychotraumatizace. Nejčastějšími faktory jsou začátek školní docházky a další psychotraumatizující příčiny (Hartmann & Lange, 2008).

Obr.: Chronicky frustrující predispoziční faktory vyvolávající mutismus (Hartmann & Lange, 2008)

Kromě uvedených bezprostředně vyvolávajících a chronicky frustrujících predispozičních faktorů je ve výchovně-vzdělávacím procesu vhodné zohledňovat rovněž faktory udržovací, mezi které patří přetrvávající faktory zmíněné výše a negativní reakce okolí na mutismus. V takových případech je například žák trestán za to, že nemluví, je do řeči nucen a ostatní se mu smějí. Postupně může docházet až k sociální izolaci, která má na žáka další negativní dopad.

Diagnostika mutismu se dotýká mnoha oborů – psychiatrických, neurologických, otorinolaryngologických, foniatrických a logopedických (Lechta, 1990). Učitel žáka s podezřením na

mutismus může do diagnostického procesu přispět charakteristikou jeho projevu ve školním prostředí, přičemž mezi základní kritéria pro rozlišení selektivního mutismu dle Pečeňáka (In Lechta a kol., 1995) se řadí následující:

žák chápe jazyk normálně nebo téměř normálně;

komunikační kompetence je dostačující pro sociální komunikaci;

žák se prokazatelně verbálně nevyjadřuje v určitých situacích (např. právě v takových, v nichž se řečový projev předpokládá) a naproti tomu v jiných situacích komunikuje;

obtíže přetrvávají alespoň jeden měsíc (nezahrnuje se první měsíc školní docházky).

Formulujte doporučení ke vzdělávání žáka s mutismem, která by mohla být ze strany SPC navržena:

Jako vhodné se za účelem podpoření žákova sebevědomí a pocitu rovnocennosti v komunikaci nabízí využití různých forem komunikace, např. psaní, kreslení, neverbální projevy. Úkolem učitele je rovněž přijatelnou formou vysvětlit ostatním žákům chování jejich spolužáka (Hartmann & Lange, 2008). Bendová (2011) nabízí některé další zásady komunikace s žákem s selektivním mutismem ve školním prostředí, jako např.:

- nestresovat žáka výzvou hlasitého čtení před ostatními;
- rozvíjet vnitřní řeč, porozumění řeči i čtenému textu;
- posilovat pozitivní sebehodnocení žáka poskytnutím možností vyniknout v oblastech nevyžadujících verbální projev;
- v žádném případě nenutit žáka ke komunikaci, na případný verbální projev žáka reagovat zcela běžným způsobem;
- klást uzavřené otázky, u nichž může žák projevit svůj souhlas či nesouhlas (Bendová, 2011).

Doporučená literatura a další zdroje:

Klenková, J. (2006). Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe. Praha: Grada.

Bendová, P. (2011). Dítě s narušenou komunikační schopností ve škole. Praha: Grada.

Hartmann, B., & Lange, M. (2008). Mutismus v dětství, mládí a dospělosti: Rádce pro rodinné příslušníky, postižené, terapeuty a pedagogy. Praha: Triton.

Kutálková, D. (2011). Budu správně mluvit: Chodíme na logopedii. Praha: Grada.

Lechta, V. et al. (1990). Logopedické repetitorium. Bratislava: SPN.

Lejska, M. (2003). Poruchy verbální komunikace a foniatry. Brno: Paido.

Pečeňák, J. (1995). Diagnostika mutizmu. In Lechta, V. et al. Diagnostika narušené komunikační schopnosti. Martin: Osveta.

Škodová, E. (2003). Získaná psychogenní nemluvnost: mutismus. In Škodová, E., & Jedlička, I., et al. Klinická logopedie. Praha: Portál.

Kumpulainen, K. et al. (1998) Selective mutism among second-graders in elementary school [online]. European Child and Adolescent Psychiatry; 7(1):24-29. Dostupné z: <<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9563810>>.

McInnes, A. et al. (2004). Narrative skills in children with selective mutism: An exploratory study [online]. American Journal of Speech - Language Pathology; 13(4):304-15. Dostupné z: <<http://search.proquest.com.ezproxy.muni.cz/docview/204264774?accountid=16531>>.

Sharkey, L., & McNicholas, F. (2008). More than 100 years of silence, elctive mutism [online]. European Child and Adolescent Psychiatry; 17(5):255-263 [cit. 2016-02-06]. Dostupné z: <<http://link.springer.com.ezproxy.muni.cz/article/10.1007%2Fs00787-007-0658-4>>.